

govi rojaki in tovariši obrnili od njega. Raditega ne smemo tej avtobiografiji pripisovati absolutne vrednosti, ampak ima bolj pomen lastne apologije.

Z devetimi letom se je pričel učiti latinskega jezika. V začetku ni čutil k temu veselja, pozneje se je pa poprijel učenja z veliko vnemo, ker je mislil, da bo našel v latinskih knjigah bolj obširno opisane one pravljice, katere je čul med ljudstvom. Z veliko hvaležnostjo se spominja svojega učitelja o. Evgenija Rabiča, predstojnika frančiškanskega samostana, ki ga je učil latinščine in hrvaščine. V samostanski knjižnici je našel mnogo starih latinskih knjig, med njimi je pa našel tudi rokopisno knjigo nekega o. Sklenskega, ki je obsegala popis zanimivosti njegovega rodnega kraja in o drugih Jugoslovanih. Tu se je seznanil s poljskimi in češkimi kronikami ter je sestavil v petnajstem letu, ko je bil v peti šoli, knjižico: „Brevis descriptio loci Krapinae“ ter jo je hotel dati v tisk. Toda takratni zagrebški cenzor, bivši jezuit Klothammer, jo je prepovedal, rekoč: „Otroci naj se uče, ne pa pišejo knjige.“

Višjo gimnazijo je študiral Ljudevit Gaj v Karlovcu. Tu je bil njegov učitelj nemški frančiškan Hoerman, ki je bil tudi cenzor knjig. On ga je navdušil, da je prestavil svoj prvi opis iz latinskega na nemški jezik, ter ga je izdal l. 1826. pod naslovom: „Die Schlößer bei Krapina sammt einem Anhang von der dortigen Gegend in botanischer Hinsicht von Ludwig Gaj, Hörer der zweiten Humanitätsklasse. Karlstadt, 1826.“ Knjižica šteje v šestnajsterki 36 strani. To je bilo prvo delo Gaja. Iz njega se je že razvidela smer poznejšega voditelja hrvaškega naroda. Za moto je vzel verz iz Osiandra: „Junaki prejšnjih časov so izginili. Njihovi sinovi izumirajo kakor oni in drugo pleme nastaja; narod je podoben brezdanjim in vedno se dvigajočim valovom morja.“ Spis ima dva dela. V prvem opisuje gradove okrog

Krapine. Vidi se, da je že poznal dela Mavra Orbinija. Omenja pravljico o Čehu, Lehu in Mehu in govori o vzajemnosti vseh Slovanov, ker so vsi potomci onih pradedov. V drugem delu opisuje rastlinstvo iz krapinske okolice.

V Karlovcu se je seznanil z ljudmi „starega narodnega kopita“ in je poslušal njihovo govorjenje. Toda sam je še vedno pisal v svojem zagorskem narečju. Čital je Kačič-Miošičev „Razgovor ugodni naroda Slovinskega“, ki je bil izdan prav istega leta nanovo v Dubrovniku in je tudi spoznal „sladkost in dostojnost ilirskega jezika“. Kmalu potem mu je umrl oče in jesen je preživel doma pri materi. Tega leta je objavil tudi prve svoje pesmice v zagrebški „Luni“. Tega leta je namreč v Zagrebu pričela izhajati literaturna priloga k „Agramer Zeitung“ pod naslovom: „Luna, Agramer Zeitschrift“, ki je prinašala tudi pesmice in sestavke v hrvaškem jeziku. V šesti številki je prišla v verzih „Uganjka“ s podpisom J. R. K. (Josip Romuald Kvaternik), v enajsti pa „Rešitev Uganjke“ istotako v verzih in z akrostihom „Hrvatska“ s podpisom Lud. Gaj. Verzi so obakrat slabi, toda zanimivi so raditega, ker se v njih izražajo že misli, ki so bile potlej Gaju vodilne pri njegovem javnem delovanju.

Ljudevit Gaj se je bavil v mladosti neprestano z mislijo, da bi napisal obširno in znanstveno zgodovino svojega naroda. Raditega je odšel po končanih zadnjih šolah v Karlovcu na Dunaj, da bi tu po knjižnicah in arhivih zbiral gradivo za svoje delo, ter se je vpisal na filozofsko fakulteto. Toda na Dunaju se je čutil osamljenega in tudi zdravje mu je preveč nagajalo. Raditega se je preselil kmalu v Gradec. Tu je našel krog, kakršnega je potreboval, in tu so se razvile vse njegove ideje, ki so ga potem vodile pri delovanju v domovini.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska.

Alojzij Remec: **Veliki punt**. Kmečka zgodba iz XVIII. stoletja. Založil Alojzij Filipič. Gorica 1909. Tiskala Narodna Tiskarna. Kmečki panti in turške vojske so najpriljubljenejši predmeti našega zgodovinskega romana. Vendar ne premleva Alojzij Remec stare, že izrabljene snovi, ampak nam podaja popolnoma izvirno povest. Že lokalizacija povesti, romantični tolminski hribi in solnčna Goriška, je srečno izbrana in zanimiva. Značaji so risani dosledno in kakor se vidi, po živih vzorih. Všeč nam je kratki, lahki slog in preprosti stavki in oni epični mir, ki je

razlit po vsej povesti. Knjižica je jako pripravna za poljudno berilo in jo priporočamo vsem našim društvom in knjižnicam, da si jo naroče. Ljudstvo jo bo rado čitalo.

Dr. L. L.

Sakuntalâ ali „Prstan spoznanja“. (Indijska Talija. Zbirka indijskih gledskih iger. III. zvezek.) Drama v sedmih dejanjih. Sanskrtski spisal Kâlidâsa. Po R. Pischelovi izvorni izdaji 1877. l. poslovenil dr. Karol Glaser. Maribor 1908. Založil dr. K. Glaser. Tisk Cirilove Tiskarne. — „Sakuntalâ“ je najslavnejše dramsko delo iz staroindijske literature. Drama se je gojila tedaj večinoma na dvoru, in tudi „Sakuntalâ“ je prava dvorna igra. Snov je zajel pesnik iz velikega

epa „Mahabharata“, a jo je lirčno poglobil in razvil s prav žensko nežnostjo. Sakuntalā, puščavnica, varovanka puščavniškega poglavarja Kanve, je mehkosanjava deklinška duša, ravnotako kralj Duhšanta, ki jo sreča v gozdu in se z njo poroči. Višje sile vodijo razvoj dejanja. Čarobna moč zatemni v kralju spomin na Sakuntalo, ki se topi v žalosti, in skrivnostni prstan mu ga zopet obudi. Puščavniško življenje brahmansko se menja na odru s kraljevim dvorom, kar daje drami pravo indsko lice. Tudi niso brez vzroka prišteli „Sakuntalo“ med „devet biserov na dvoru kralja Vikramaditje“, kajti lirčna stran te drame je tako krasna, da si bo ohranila za vse čase odlično mesto v svetovnem slovstvu. Kako nam popisuje pesnik življenje spokornih puščavnikov!

Oboje s čudom ogledujem tukaj,
menihe same pa njih bivališča.
Moči življenjske dajajo jim vetri,
in sveti gozdi so jim bivališča.
Umivajo z vodovjem si telesa,
ki ga cvetlični prašek je rumenil.
Tu premišljujejo v kristalnih hišah,
posté v navzočnosti se dev nebeskih;
kar drug z molitvijo si privojskuje,
to oni vže imajo pokoré se.

Že v šestem stoletju po Kristusu, ko je nastala Sakuntalā, je moralo puščavniško življenje v Indiji kazati podobne izrastke, kakor jih vidimo na sedanjih fakirjih, kar pričajo verzi:

Svetnik stoji tam kakor soha trda;
na solnčne strani je obraz obrnjen,
v mravljišče je telo napol se skrilo,
in vrv iz kačje kože ga ovija.
Ob vratu močno ga obroč obteža,
iz posušenih je lijan napravljen;
ob ramah nosi gosto pleteniče,
kjer vgnezdili so se različni ptiči.

Najvišje se pa povzpne Kālidāsa, kadar opeva lepoto prirode in izraža tiho ljubezen ali nežno žalost. Pogovarja se s cveticami in bučelami, kakor urne gazelice mu teko verzi med govorom. Tako nam podaja „Sakuntalā“ v umetniški obliki celo sliko staroindskega svetovnega naziranja, kakor je živelo na dvorih tedanjih knezov.

Prevoda profesorja Glaserja seveda ne moremo oceniti po izvorniku; zdi se, da je prevajatelj predstavljaj po besedah z učenjaško natančnostjo, kar seveda dela dikcijo večkrat trdo; pestri prah z metuljčjih peruti se v roki prevajavca omane, in pokaže se spodaj prozaično rebro. Seveda je težko staroindsko pesniško dikcijo, polno orientalskega žara in nam tujih pripodob, izraziti v modernem jeziku. Vsekako pa gre dr. Glaserju velika zahvala, da je naše slovstvo oboževal s tem znamenitim prevodom. *Dr. E. L.*

Breznik Anton: **Slovenske besede v slovenščini**. Ponatis iz Časa. V Ljubljani 1909. Založila Katoliška Bukvarna.

Slovcem se je včasih celo očitalo, da so preveč slovničarji in se preradi pulijo za besede in korenine. Včasih je to res veljalo. Skoraj vsak naš važnejši pisatelj je napisal tudi slovensko slovnico in naše slovstvo je v začetkih obstojalo večinoma le iz molitvenikov, slovnice, pratik in sanjskih bukvic. Toda zdaj so se razmere izpremenile. Naše slovstvo narašča in se izpopolnjuje vsestransko, odkar nam je pa umrl

grčati Levstik, se samo še pater St. Škrabec na platnicah Cvetja od časa do časa peča s slovnično kritiko. Imeli smo in imamo učene slaviste, kakor V. Oblak, M. Murko, K. Štrekelj itd., ki so napisali učene razprave, toda manjka nam, rekel bi, dnevne slovnične kritike, ki bi trebala in popravljala naše vsakdanje napake v pisavi in izgovarjavi.

Takih napak se je pa tekom let, kar se je kritika pod vplivom Stritarja postavila bolj na estetsko in umetniško stališče, nabralo jako mnogo in grozi nam nevarnost, da se slovenski jezik popolnoma odtrga od rodne grude in pokozmopoliti. Pritožba, da kmalu nobeden naših pisateljev ne bo znal pisati slovensko, je žalibog močno opravičena. K temu je mnogo pripomoglo tudi naše časopisje, ki vedno bolj izpodriva knjigo. Vse priznanje torej gospodu Brezniku, ki se je spustil na polje, na katerem so se tako odlikovali naši predniki, in pričel kritično reševati naš jezik. Njegovo razpravo pozdravljamo z veseljem in podpišemo vsa načela, katera v njej razvija, ter želimo, da bi bila kot nekak uvod k drugim novim razpravam, v katerih bi se posamezna tu postavljena načela razvijala dalje in aplicirala še na druge sorodne predmete.

Dr. L. L.

Novo slovenske šolske knjige za gimnazije.

Dr. Jos. Tominšek: **Grška slovnica**. Cena 3 K. Ljubljana 1908. Založila Katoliška Bukvarna.

Dr. Jos. Tominšek: **Grška vadnica**. Cena vezani knjigi K 3'50. Ljubljana 1908. Založila Katoliška Bukvarna. Stvarno oceno moramo prepustiti strokovnjakom, predvsem pa najvišjemu in najbolj nepristranskemu sodniku „času“. Na nas vse, ki smo zajemali začetke starogrške vede iz nemških šolskih knjig, tako da se nam je vbilo prepričanje, da ne more biti drugače, je naredilo prijeten vtisk, ko smo zagledali pred sabo Tominškovo slovensko-grško slovnico. Zdelo se nam je, da je padel paladij nemškega gospostva po naših gimnazijah.

Anton Dokler: **Slovarček k izbranim Ovidijevim pesmim Sedlmayerjeve izdaje**. Cena K 1'90. Ljubljana 1909. Založila Katoliška Bukvarna.

Bl. Matek: **Aritmetika in algebra** za srednje in višje gimnazijske razrede. I. del. Cena mehko vezani knjigi K 2'20. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.

Bl. Matek: **Geometrija** za srednje in višje gimnazijske razrede. Prvi del. Cena mehko vezani knjigi 2 K. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.

Milan Pajk: **Zemljepis za srednje šole**. I. del. Cena vezani knjigi K 1'80. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.

Anton Koritnik: **Slovarček k I., II. in III. spevu Iljade**. Ponatis iz izvestij knezoškofijske privatne gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.

Brinar Josip: **Zgodovina za meščanske šole**. Cena vezani knjigi K 2'20. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.

Dr. Ivan Svetina: **Katoliški verouk** za višje razrede srednjih šol. Prva knjiga: Resničnost katoliške vere. Cena vezani knjigi K 2'80. Založila Katoliška Bukvarna. Ljubljana 1909.